

Hans Petter Sjøli

MAO, MIN MAO

Historien om AKPs vekst og fall

CAPPELEN

Denne boken er utgitt med støtte fra Norsk faglitterær
forfatter-og oversetterforening (NFFO)

© J.W. Cappelens Forlag a.s 2005

Omslag ved Stian Hole

Satt med 10,5/13,5 Times Ten hos Heien A.s, Oslo

Trykt og bundet hos NordBook as, Gjøvik, 2005

ISBN-13: 978-82-02-23353-2

ISBN-10: 82-02-23353-4

www.cappelen.no

Det må ikke kopieres fra denne bok i strid med åndsverkloven
eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, Interesseorgan
for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lover eller
avtaler kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan
straffes med bøter eller fengsel.

Takk til Stian Bromark, Marius Wulfsberg, Jon Rognlien, Nikolai Brandal, Eirik Bø og Håkon Kolmannskog for nyttige samtaler.

Takk til rause kilder: Per Otto Brørby, Kjell Skjærvø, Gro Hagemann, Brigit Kristensen, Per Overrein, Jahn-Arne Olsen, Roy Huseby og Arne Danielsen.

Takk også til de mange ml-erne jeg har snakket og skrevet med gjennom de siste fire-fem årene.

Takk til Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening som ga meg to måneders stipend for å kunne skrive denne boka.

Og til slutt: En stor, stor takk til Ragnhild, Ulrik og Albert.

INNHOLD

Forord	9
DEL 1	
1 På verdens tak	17
2 Seieren er vår	35
3 Den lille far	49
4 «EEC-kampen er den viktigste»	63
DEL 2	
5 Partiet	87
6 Oppgjøret med «høyre»	102
7 «Okkupasjonen blir jævla hard!»	117
8 Fortryllelsen sprekker	134
9 Den siste utopi	151
10 Å skite i eget reir	165
11 Nina Skåtøy	181
12 Valgalliansen	201
13 Oppgjøret med Stalin	215
Etterord	223
Noter	229
Litteratur	263
Kilder	270

FORORD

Min interesse for ml-bevegelsen startet lenge før jeg visste noe som helst om AKP(m-l). Jeg har alltid hatt en udefinierbar sans for det odde, det som ikke helt lar seg fange av det hverdagslige språket. Og jeg innrømmer det gjerne: Å interessere seg for ml-bevegelsens historie er sært. Bevegelsen – i den grad man kan bruke et såpass stort begrep – oppnådde veldig lite rent politisk. Den påvirket knapt samfunnsutviklingen. De flinkeste ml-erne stakk da det hele viste seg som et umulig prosjekt uten særlig forankring i det folket de så gjerne ville tjene. I dag er restene av AKP et ytterst marginalt parti som knapt fortjener omtale. Det fascinerende ved ml-fenomenet ligger 30–35 år tilbake i tid. Den gang – i årene fra 1968 og fram til slutten av 70-tallet – tiltrakk AKP seg store skarer av denne nasjonens unge intellektuelle. Ml-bevegelsen var noe enhver *politicus* og kulturarbeider måtte forholde seg til, og ml-erne definerte dagsordenen på en måte som i dag føles underlig, nesten absurd. Forfattere, billedkunstnere, skuespillere og studenter viftet med røde bøker og argumenterte for nødvendigheten av revolusjon og proletarietets diktatur. I Norge. Dette landet, som i løpet av femti år hadde gått fra å være en utfattig utpost til å bli et rikt, moderne og på alle måter vellykket samfunn, styrt av arbeiderbevegelsens eget parti.

Revolusjonen var gjennomført. Arbeiderpartiet hadde på

mange måter skapt et sosialdemokratisk paradis. Arbeiderklassen hadde fått et sosialt og materielt løft uten sidestykke i historien. Det sosiale sikkerhetsnettet var på plass, og rettferdighetstanken hadde sivet inn langt inn på borgerlig side. Selvsagt fantes det skyggesider. Fortsatt var samfunnet temmelig patriarkalsk og autoritært, og det kulturelle klimaet nokså trangt. Liberalitet var ennå et fremmedord for teknologene i Arbeiderpartiet. Sosialdemokratiets overbevisning om egen fortreffelighet må ha vært provoserende for gruppen som undertiden vokste fram til å bli en egen samfunnsgruppe, for en stakket stund fristilt fra storsamfunnets krav og regler.

Ungdomskulturen var internasjonal. Rocken oppsto med et brak i begynnelsen av 50-årene, og med den ble opprøret *chic*. Litteraturen ble mer opprørsk og antiborgerlig enn på lenge, også i et Norge som ennå var en periferi med et betydelig kulturelt etterslep. 60-tallskulturen i Norge var pen og pyntelig og trygt innenfor de småborgerlige rammene som ble den sosialdemokratiske kulturens kjennetegn. Arbeiderpartiets antiintellektuelle profil, med et betydelig innslag av konservativ arbeiderklassefornuft, skapte et slags nasjonalt Trangvik-samfunn der outsideren ikke fant sin plass. Norge var en blanding av bonde- og industrisamfunn der det frisinne var noe suspekt – en anomali, en uregelmessighet. Tankene fra det kontinentale ungdomsopprøret burde hatt et stort potensial i Norge. Landet burde vært overmodent for opprør.

Likevel ble det norske ungdomsopprøret en flau bris sammenlignet med de vitale og svært omseggripende opprørene som spredte seg i de fleste europeiske land. Delvis skyldtes det at Norge var et nokså egalitært samfunn uten tunge, autokratiske strukturer som i land som Frankrike og Italia. Der de franske styresmaktene var pompøse og autoritære,

var den norske eliten snusfornuftig og forankret i folkekulturen. Samfunnets evne til kulturell konsensus sugde opp i seg anslagene til opprør. Og norske universitetslærere var langt mer liberale og fleksible enn på kontinentet og bidro til at «studentopprøret» i Norge i ettertid må skrives i anførselstegn.

Det aller særeste med det norske «68» var at det mest markante uttrykket ble en marxist-leninistisk bevegelse som så til Kina og aldri skjønnte at Einar Gerhardsen var den norske Mao. Arbeiderpartiet, sosialdemokratiet, var folkets bevegelse. Det arbeidende folk hadde akseptert klassekompromisset og var fornøyd med utviklingen. Fattigdom var avskaffet og framtidsutsiktene lyse. MI-ernes analyse av sosialdemokratiet som en fiende av arbeiderklassen var grunnleggende gal. Det var ingen allmenn misnøye med Arbeiderpartiets pragmatiske sosialisme. MI-bevegelsen hadde aldri noen sjanse. Den grodde ut av et kulturelt ungdomsopprør og forble en avantgardistisk og esoterisk klikk som de brede massene trakk på skuldrene av. MI-erne ville tjene folket. Men folket ga f...

Det er sært. Men også nært. Også for meg, en relativt ung, liberalt anlagt venstresosialdemokrat – et barn av en senmoderne tidsånd med dyp mistenksomhet mot store og omsegripende fortellinger – som ser med glupsk nysgjerrighet på 70-tallets dyppolitisering og sekterisme. Det minner om science fiction: Usannsynlig, men overmåte fascinerende.

Min kjære, rare onkel. Interessen for dette AKP(m-l) kommer fra ham. Ikke *fra* ham, forresten. Men *på grunn* av ham. La meg forsøke å forklare.

Jeg er fra en liten by. Foreldrene mine ble i byen, onkelen min dro. Han gjorde opprør. Onkelen min dro til storbyen og ble med i AKP. Han var en mytisk karakter for en vesle-

voksen guttunge som aller best likte seg i de voksnes selskap. Onkelen min – la oss kalle ham S. – snakket annerledes enn de andre i familien. Jeg husker en episode. Det må ha vært i 1984. Jeg var ti år og overhørte følgende samtale mellom min far, sosialdemokraten, og min onkel kommunisten. «Har du sett *The Killing Fields?*» (Roland Joffés film om uhyrlighetene i Kambodsja under AKP-helten Pol Pots styre) spurte pappa. «Ja,» svarte S. «Sinnssyke greier,» sa faren min i et litt overbærende og triumferende toneleie. «Mmm, USA- og Sovjetimperialismen er noe faenskap,» svarte S. «Hva med Røde Khmers forbrytelser?» sa far min. «Dette handler først og fremst om to supermakter som ødelegger verdens folk», svarte S. Det var sikkert ikke helt slik samtalen forelöp, men tiåringen var forvirret. S. hadde et annet perspektiv. Han svarte helt annerledes enn det opplagte. Jeg var solgt.

Vi var av og til på besök hos S. Det luktet annerledes der. Morkne bøker. Han hadde Lenins samlede verker i bokhylla og bilder av arbeidsfolk på veggene. S. snakket ikke, han argumenterte. Det var alltid politikk i luften. Leiligheten hans var antitesen til det store, velpleide huset jeg vokste opp i. Det var ikke pent hjemme hos S. Ting slang omkring. På kjøleskapet hang det et feministisk symbol. Alt følte så forskjellig fra det jeg var vant til. Han gikk i demonstrasjonstog, fortalte han. Og forbannet «Arbeiderparti» som var noen jævla pamper, forsto jeg. S. jobbet i industrien. Men jeg så aldri på ham som en arbeider. S. var en intellektuell. En rocker. En som hadde vist tryggheten fingeren og skapt sitt eget liv helt på siden av det etablerte. Jeg var misunnelig på de to sønnene hans – mine søskenbarn – som var flere år yngre enn meg, men likevel eldre på et vis. Tøffere. Men hver gang vi satte oss i bilen og kjørte de tolv milene hjemover, var jeg glad for at jeg ikke bodde som dem. Det

var alltid spennende å besøke S., men alltid like deilig å dra derfra. Det var slitsomt i lengden, mener jeg å huske, alt dette pratet, all denne *uorden*. Det var et gløtt inn i en annen, mer actionfylt verden, men det følte som en kunstig verden. Som ville bli forlatt bare S. fikk orden på greiene sine.

S. var en fantastisk onkel. Raus, kunnskapsrik, forvirret, klok og rar. De aller fleste har slike slektninger. Nære, men fjerne. I dag har S. passert femti med god margin og blitt pappa på ny. Jenta er yngre enn mine sønner. Jeg betrakter stadig S. som et forbilde. Han kaller seg fortsatt kommunist, tror jeg, og er engasjert og stadig like forbannet. Han gir seg liksom ikke, og det respekterer jeg ham for. Han er for lengst ute av AKP, men holder stand i den røde valgalliansen og i fagbevegelsen. Han har for lengst flyttet fra leiligheten med den sure lukten, og bor i dag trygt og småborgerlig i et veletablert boligstrøk med behagelig gangavstand fra sentrum. Vi har ikke noe nært forhold, jeg og S., men jeg kan takke, eventuelt forbanne, ham for min interesse for dette odde politisk-kulturelle prosjektet som i løpet av et drøyt tiår tiltrakk seg horder av flotte mennesker med et grandios mål for øyet: å skape en annen, mer rettferdig verden.

AKP(m-l) var en parentes. Et unntak. Men medlemmene, kadrene, forsøkte. De kom seg opp fra sofaen og ga jernet. De ble drevet fram av en politisk energi uten sidestykke i etterkrigs-Norge, og fikk ting gjort. De fikk reddet daghjem og eldresentre. De fikk reddet gamle arbeiderstrøk fra saneringsivrige teknokrater. De støttet undertrykte mennesker verden over, og jobbet iherdig for å rive ned patriarkalske strukturer i samfunnet. Men det gikk galt. Heldigvis. De internasjonale forbildene deres var ille; tradisjonen de knyttet seg så nært til var udemokratisk og potensielt

svært farlig. Teoriene holdt ikke mål og fungerte i mangt svært destruktivt.

Det er mye å lære av å studere ml-bevegelsens historie. Lære av de innebygde mekanismene som rammer enhver sekt, det være seg politiske eller religiøse. Og ikke minst lære at demokratiet er den eneste farbare vei; uansett hvor skrøpelig og feilbarlig det nå enn er. Jeg har på en måte sansen for tesen om det liberale demokratiet som historiens endestasjon. Det er noe fredfullt og klokt over tanken om at de megalomane samfunnseksperimentenes tid tilsynelatende er over. Jeg vil ikke ha en annen verden.

Men slutter vi å kjempe for en *bedre* verden, slutter vi å være mennesker.

Historien om Arbeidernes Kommunistparti (marxist-leninistene) er ennå ikke skrevet. Det gjenstår mye forskning før en slik oppgave er gjennomførbar. AKP må for eksempel gjøre sine arkiver tilgjengelige for forskere. Denne boka er følgelig ingen definitiv historie om dette ytterst merkelige partiet i den norske partifloraen. Jeg kan ikke få understreket dette nok: Denne boka er *mitt* forsøk på å forstå ml-bevegelsen. Gjennom å fortelle.

DEL 1

1

PÅ VERDENS TAK

– Historia om min ungdom er
om hvor vakre dem var da dem var unge.
(Tron Øgrim)

Året er 1969. Stratos restaurant på toppen av Folketeaterbygningen på Youngstorget, selve episentret for det norske sosialdemokratiet. Der ble denne rare sekten født; kaderpartiet.¹ Finn Gustavsens wonderboy fra Helgeland, Sigurd Allern – fredsaktivisten som fikk juling av gendarmeriet i Paris og ga pasifismen fyken – booket Stratos under navnet «Studentenes naturvernforening». Det var sånn det måtte gå. Våre folk hadde skjønt det: bruddet var uunngåelig. Ønsket? Jo, planene var lagt i nært samarbeid med svenske forbilder. Da det gikk opp for utleierne hvem som egentlig hadde befunnet seg der oppe på Oslos tak denne kalde februar dagen, ble de rasende. Sier legenden. For her var de rabiante kineserne i Norge, sufferne, denne klikken som kom til å legge det underlige vedhenget til navnet sitt: Sosialistisk Ungdomsforbund (marxist-leninistene). Egentlig burde det ha vært SUF (m-l-m, marxist-leninistene, Mao Tsetungs tenkning), for den store ledestjernen for gjengen var Formannen i Peking. Mao, som egenhendig hadde fornyet det kommunistiske, marxist-leninistiske tankegodset. Det var Mao som viste vei ut av uføret den sagnomsuste 20. kongress i moderskipet SUKP(b) hadde skapt, der Nikita Krustsjov tok Det Store Oppgjøret med kamerat Stalin. «Kontrarevolusjon» var kinesernes analyse. Sovjetunionen hadde degenerert til en sosialimperialistisk, sosialfascistisk,

revisjonistisk, kapitalistisk ... det var ikke måte på. Mao ble redningen for den egentlige bevegelsen, de sanne marxist-leninister i tradisjonen fra Marx og Engels, via Lenin og Stalin, fram til den kinesiske revolusjon i 1949. Maos lange marsj, Mao som hev rotta Chang på sjøen og over streket til Formosa, senere kjent som skofabrikken Taiwan, for å bruke champagne-maoisten Roger Waters' ord,² og revitaliserte hele tradisjonen. Marxismen-leninismen, Mao Tsetungs tenkning. Ikke en særlig funky remse, kanskje, men Mao hadde videreutviklet tradisjonen og tilpasset den samtiden. De unge, skjeggete og bebrillede mente Mao ga svarene på tidens presserende utfordringer. Formannen lyste opp stien, og i Norge mente disse unge folkene at hans Store Innsikter kunne overføres på det hjemlige samfunnet. Revolusjon. Folkekrig. Og i den nye situasjonen var det ikke særlig progressivt å henge med Finn Gustavsen. På veien ut fra møtelokalet på Sosialistisk Folkepartis landsmøte i Ingeniørenes Hus, sang kadrene om å møtes på valen, for, som det heter i hymnen: Seiren vet vi at vi får.

63 delegater stormet ut av SFs landsmøte denne dagen. 9. februar 1969. Partiet som hadde tatt opp i seg 60-tallsverdiene – pasifisme, økosofi, avspenning – tapte ved inngangen til det neste decenniet. De talentfulle ungdommene brøyt opp. Øgrim og gjengen fra Bryn-Hellerud på Oslos østkant var i ledelsen for utbryterne, sammen med oppvakte bondestudenter som Sigurd Allern og Sigmund Grønmo. Med i utbrytergjengen befant også ikke-suffere seg: Ole Kopreitan, Kjell Bygstad og Svein Johansen. Denne troikaen ville egentlig ikke stille seg på noen av sidene i konflikten. Deres lille organisasjon, Marxistiske arbeidsgrupper (MAG), skulle ifølge Ole Kopreitan være et debattforum for folk som sympatiserte med begge leire, men ble en kortvarig

affære. Bygstad gikk ut da de andre ikke ville innføre demokratisk sentralisme i gruppa.³

Hvorfor sprakk Det Norske Nye Venstre? I nabolandene grodde de unge marxist-leninistiske klikkene ut av «revisjonistpartiene», det vil si de moskvatro kommunistpartiene. I Norge er historien en annen: Sosialistisk Ungdomsforbund (marxist-leninistene) var et barn av det snille, velmenende og venstresosialdemokratiske SF.

Er dette viktig i forståelsen av den norske maoismen?

Det er det vanskelig å si noe sikkert om. Men det er interessant at SUFs radikalisering skjedde innenfor et parti som ble dannet som en utenrikspolitisk opposisjon mot Det Kgl. Norske Arbeiderparti. SF var et parti som tross en del innenrikspolitiske meningsforskjeller,⁴ var en rosa utgave av Gerhardsen og Bratteli.

Og hva med Norges kommunistiske parti?

NKP var gråsteinssosialister og bresjnevister. Ute av Stortinget og ute av den politiske dansen. Ødelagt og uinspirert. Ribbet for innflytelse og uten selvtillit. Det var noe trist og dukknakket og passé over det stadig mindre partiet.

SF var derimot 1960-tallets parti. «Vi går inn for en fornyelse av norsk politikk, mot meningstvang, ensretting og stagnasjon,» het det i stiftelseserklæringen. Partiet var inspirert av forskjellige internasjonale utgaver av det ikke-kommunistiske New Left. SF var liberalt og flatt organisert med fri fraksjonsrett. Et mekka for flittige bråkmakere fra «østkanten» med sans for grønn te. «Orienteringskretsen» ble skvist ut av Arbeiderpartiet, og partiet som oppsto i dette energifeltet tok «en rekke progressive, utenrikspolitiske standpunkter», som ml-bevegelsens tungvekter Sverre Knutsen raust nok innrømmet i 1972.⁵ Og blant de progressive befant den yngre garde av nasjonens superintellektuelle seg: Berge Furre, Torild Skard, Georg Johannessen,

Turid Evang, Anne Lise Seip, Per Maurseth, Dag Østerberg og Ottar Brox. Samt mer etablerte åndsarbeidere som Sigurd Evensmo, Sigbjørn Hølmebakk, Guttorm Gjessing. Ikke akkurat et traurig Ap-lag fra Økern. SF-erne leste bøker. Den sprenglærde historiker-teologen Berge Furre lå med nesa i de gamle årgangene av tidsskriftet *Mot Dag*⁶ og drømte om en folkelig, demokratisk sosialisme. Kanskje viktigst: SF var tredjeverdenpartiet og slik i tråd med tidsånden. SF var et barn av tøvær og fredelig sameksistens. Anti-imperialisme. Partiets gründere var folk i randsonen av den opposisjonelle ukeavisen *Orientering*, og ville bygge broer; kile seg inn mellom USA og USSR og finne den tredje vei mellom kapitalisme og kommunisme. For SUF-erne, særlig etter 1967, var dette ensbetydende med sosialdemokratisme. SUF-erne tenkte: Det er ikke mulig å reformere dette systemet innenfra.

Sosialistisk Ungdomsforbund ble dannet i 1963, to år etter at SF så dagens lys. Ungdommen følte seg vel i SF. Venstresosialistene skapte en ny dimensjon i norsk politikk. Med «den tredje vei» klarte partiet å forene en kritikk av den østeuropeiske sosialismen med en antiimperialistisk front mot i-landenes politikk i Den tredje verden. Partiet klarte å skape et vitalt miljø for venstrebasert kritikk av Arbeiderpartiet. Der NKP var redusert til en politisk sekt blotet for politisk appell, klarte SF å suge opp i seg de nye politiske strømningene som også skyllet innover Norge. «Detta nya vänstersocialistiska parti kom att spela en viktig roll inom den norska ungdomsradikalismens utveckling,» skriver den finske samtidshistorikeren Tapani Suominen i sin doktorgradsavhandling *Verre enn Quislings hird*.⁷ I SF fant Huseby-akademikere,⁸ arbeidere og rastløs ungdom et felles hjem. Dette skulle etter hvert vise seg å bli et mareritt for partiet.

Finn Gustavsen var SFs sterke mann i den grad slikt var mulig i dette «i ord og handling mest demokratiske partiet i Norges historie».⁹ Gustavsen ble herostratisk upopulær på Youngstorget etter at Kings Bay-saken tvang Einar Gerhardsen ut av regjeringsbygget i 14 lange dager. Gustavsen var en romantiker. Om sitt kjære SF skrev han senere: «I begynnelsen av sekstiåra kom den politiske vårløsningen; hjemme og ute bruste ungdomsopprøret i *våre* toner.»¹⁰

Og SUF var partiets stolthet. Første formann var den senere Nei til atomvåpen-aktivisten Ole Kopreitan. Pasifisme og militærnekting ble viktige prinsipper fra starten av. Retten til politisk militærnekting ble en absolutt kampsak; flere SUF-ere ble i 60-årene tiltalt og dømt for å nekte å avtjene verneplikten på politisk grunnlag.

Denne holdningen skulle snu seg til det ugjenkjennelige med årene.

1967 var et særdeles viktig år i den norske marxist-leninistiske bevegelsens historie. Fram til da var samarbeidet mellom den eldre og yngre garde i SF i all hovedsak godt, selv om Sverre Knutsen, senere økonomihistoriker ved Handelshøyskolen BI, i 1972 mente at det hele veien i SUF var en «uklar opposisjon» mot SFs ledelse. Ifølge Knutsen var særlig Vietnamkrigen med på å utvikle denne opposisjonen.¹¹ Før 1967 var det få som snakket om at et brudd mellom generasjonene var på trappene. Gustavsen, som etter hvert skulle bli den fremste kritikeren av ml-bevegelsen på den norske venstresiden, innrømmer at SUF-erne var vel skolerte og bidro til å skjerpe kravene om adekvate analyser av den politikken som partiet førte.¹² Heller ikke da «Gusse» besøkte det mest aktive ungdomslaget i partiet i 1966, var det etter sigende få uenigheter å spore. På Bryn-Hellerud i Oslo møttes Gustavsen og den 18 år gamle Tron

Øgrim, som var i gang med å arrangere marxistiske studiesirkler for bydelens ganske mange unge raddiser.

En morsom passus fra Finn Gustavsens bok *Kortene på bordet*:

«Den mest dominerende skikkelsen var 18-åringen Tron Øgrim. Han fortalte stolt at laget hadde studiesirkler og nå skulle gå løs på *Kapitalen* av Karl Marx. Jeg prøvde å innvende at dette var en vel hard åpning for gutter og jenter i 15-årsalderen, og at det måtte være bedre å starte med et noe enklere innføringskurs i sosialisme. Tron var hyggelig, men lite mottakelig for mine råd.»¹³

Øgrim brydde seg ikke nevneverdig om Gustavsens formaninger. Øgrim var ute etter å skolere seg selv og kumpanene sine i den revolusjonære ideologi, «mlm» – marxismen-leninismen Mao Tsetungs tenkning. Øgrim var blitt maoist.

Etter SUFs landsmøte i 1966 utviklet den revolusjonære retningen seg. «Mlm» ble pop. Sommeren etter, på organisasjonens første sommerleir, gikk diskusjonene friskt. Med basis i Bryn-Hellerud-gjengen fikk man en organisert revolusjonær opposisjon innad i SUF, som på organisasjonens neste landsmøte fikk en rekke av sine kjepphester igjenom.

Det ble bråk.

Før vi setter fokus på SUFs fjerde landsmøte, tar vi turen til Bryn-Hellerud; de gamle arbeiderstrøkene ovenfor Loelvas utspring. Sufferne fra Oslos bedre østkant (det er langt flere småborgervillaer enn slitne bygårder eller blokker i området) kom fra raddismiljøer. Fedre og mødre kom fra AUF og NKP. Ifølge Jorun Gulbrandsen, som var en purung del av dette miljøet, var de en «gjeng med arbeiderungdommer». ¹⁴ Skjønt: «Noen få kom fra akademikerhjem med radikale eller revolusjonære foreldre.» Det stemmer. Øgrims

far var den kjente fysikeren Otto Øgrim, og flere av Bryn-Hellerud-klikkens foreldre var akademikere eller kunstnere. Dikteren og kommunisten Inger Hagerups sønn Klaus, for eksempel, var en sentral skikkelse i miljøet. Oliver Steigan, far til AKPs senere formann Pål Steigan, spilte en viktig rolle i det radikale Østensjø arbeiderungdomslag før krigen, og ble som student med i raddis-foreningen Clarté, der han ble kjent med Otto Øgrim.

Som opprinnelsesmyte er den geografiske plasseringen av den norske urmaoismen perfekt. Og like viktig: Foreldrene til urmaoistene hadde blitt skjøvet ut i kulda av det Pål Steigan i sin bok *På den himmelske freds plass* kaller de ledende «AUF-koryfeene».¹⁵

Handlet det om å gjenopprette foreldrenes ære?

Det er kanskje et litt billig poeng. Men for å forstå Bryn-Hellerud-klikkens iherdighet og fenomenale interesse for marxistisk litteratur og tankegods, må en ta høyde for det miljøet de tross alt kom fra. Steigan skriver: «Under oppgjøret med Furubotn i 1949 blei så godt som hele det kommunistiske miljøet på Bryn og Hellerud ekskludert. For dem som var med, har det vært en gåte til denne dag.» En av dem som ble kastet ut var Ørnulf Egge, faren til en av de første sufferne som dro til Kina i 1967.¹⁶

Bryn-Hellerud-gjengen vokste opp i krigens skygge. De leste gammel NKP-litteratur fra krigen og forbannet seg over at kommunistpartiet gjorde en særskilt dårlig innsats da Norge ble angrepet i 1940. Dette kan forklare noe av det sterke fokuset på krig og forsvarspolitikken i utgangspunktet halvpassifistiske Bryn-Hellerud-gjengen fikk etter hvert. Den første formannen i Bryn-Hellerud-laget var Astor Larsen, senere mangeårig journalist i *Klassekampen*, og med i laget var folk som Tron Øgrim, Klaus Hagerup, Harald Are Lund, Grete Letting, Jon-Arne Corell, Kyrre

Haugen Bakke, Arild Johansen, Morten Falck, Jorun Gulbrandsen og Pål Steigan. Og som Gustavsen riktig påpekte: Øgrim var drivkraften i miljøet.

Tron Øgrim var sønnesønn av en ledende offiser i Frelsesarmeen. Ml-bevegelsens definitive sjefsideolog holdt hånden på rattet fra dag én. Han ble maoist i 1964-65 etter påvirkning fra 1961-erne fra Porsgrunn. De *egentlige* maoistene, *urmaoistene*, skal vi tro Harald Berntsen. I det selvbiografiske essayet *Det store friminuttet* beskriver han hvordan Porsgrunnsmiljøet (med Berntsen og Jørgen Sandemose i spissen) var kommet atskillige gater lenger enn Øgrim og co. i sine studier av «mlm» midt på 60-tallet. Øgrim lyttet, diskuterte og leste. *Kapitalen*, som nevnt, men kanskje viktigere for utviklingen av SUF de nærmeste årene var at Tron Øgrim plukket opp den kinesiske polemikken mot russerne: Oppgjøret med degenereringen i Sovjetunionen etter Stalins død og Krustsjovs «moderne revisjonisme». Hele ml-bevegelsen var et produkt av polemikken mellom Mao Tse-tung og det post-stalinistiske regimet i Moskva.

Under ledelse av den «politiske og ideologiske entreprenøren»¹⁷ Tron Øgrim leste gruppen sin første Mao-artikkel. Etter sigende var det snakk om den lille teksten «Om Praxis»: Teorien skal omsettes i praksis! Dette er viktig for å skjønne den entusiasmen som maoistene i SUF la for dagen i de viktige formative årene til den norske ml-bevegelsen. Mao prediket handling, handling, handling. «Dette budskapet gikk rett i hjertet på oss,»¹⁸ romantiserer Pål Steigan, og har nok rett. Disse rastløse sjelene – unge, ivrige, forbanna – de orket ikke å vente på litt baktunge 30-åringer i SF. «Vi virkelig forakta, ja, virkelig forakta, djupt og inderlig, sofa-radikalerne i SF som ikke gjorde noe, bare prata og prata,» skriver Steigan.¹⁹ De kastet småstein mot USAs ambassade i 1966, de hang opp sinte veggaviser på skolene, de leste klas-

sikerne og ville avsløre hele det norske samfunnet som et råttent egg, der borgerskapet og klassemedløperne i sosialdemokratiet underkuet arbeiderklassen og støttet imperialismens overgrep mot verdens folk. «Mao hadde vår sympati og tillit og hans karisma kunne virke som en bro mellom den radikale og motkulturelle ungdomsbevegelsen og den teoretiske marxismen-leninismen,» skriver Roar Hagen, som var en del av et annet østkantmiljø på denne tida, nemlig blant «massene i Groruddalen».²⁰

«Folket, og folket alene, er drivkraften som skaper verdenshistorie,» sa Mao, vismannen fra Midtens Rike – dette mystiske, svære landet som lå så langt, langt borte. Mao svømte i elven, han var en poet og kriger, hvis liv og karriere overskred enhver fatteevne. Mao var alt det Bresjnev og de andre triste østeuropeiske lederne ikke var. Også SF-erne og andre venstreorienterte fikk sansen for Mao og Den Store Proletariske Kulturrevolusjonen,²¹ og så på hendelsene i Kina som en mulighet til å skape en menneskevennlig kommunisme. Tron Øgrim været potensialet i maoismen (eller «Maos tanker», som retningen kalles i Kina) og skjønnte på et tidlig tidspunkt at dette var veien å gå for å vekke massene, iallfall ungdomsmassene, i denne kulturelle brytningstiden med rockemusikk, beatpoesi og popkunst, samt en uforståelig krig i Indokina som snudde opp ned på vante forestillinger om helter og skurker på den verdenspolitiske arenaen.²²

«Hvorfor Kina? Fordi det var langt unna!» sa Øgrim i en nostalgisk debatt i Studentersamfundet i 2002. Det var ingen berøringspunkter med det norske samfunnet. Kina var *noe annet* – selve negasjonen av Norge. SUFs fjerde landsmøte i oktober 1967 var sterkt preget av Bryn-Hellerud-gjengens maoisme – en retning som for alvor begynte å slå gjennom i organisasjonen på sommerleiren noen måneder tidligere.

SUFs første sommerleir ble avholdt på Tromøya utenfor Arendal. Sørlandsidyllen la ingen bedagelig demper på den gryende omformingen av det antiautoritære og halvpassifistiske SUF til et strengt organisert kaderparti i beste, eventuelt verste, Komintern-tradisjon.²³ På denne sommerleiren gikk diskusjonene om «mlm» friskt, og den revolusjonære opposisjonen i organisasjonen var ikke lenger begrenset til spredte «celler» fra Oslos østkant, men hadde oppslutning fra flere lag rundt omkring i landet. Finn Gustavsen og andre SF-topper fulgte opptrinnene i leiren fra sidelinjen, og ble forferdet over det de så. «Mange gikk rundt og ramset opp fra Maos lille røde,» observerte Gustavsen, men selve debatten mellom de gamle og de unge «foregikk i moderate former».²⁴

Om sommerleiren i 1967 var «moderat», ble den neste «rabiatt». Innimellom skapte SUFs landsmøte haraball, ikke bare innad i SF, men også utover de glade venstresosialisters rekker. Spesielt tre vedtak provoserte den eldre garde i partiet. Sufferne gikk hardt ut mot det de kalte «ministersosialisme», det vil si samarbeid med Arbeiderpartiet;²⁵ de uttalte seg i særdeles positive vendinger om kulturrevolusjonen (samt en meget skarp kritikk av hvordan den ble framstilt i norske medier, *deriblant* på lederplass i *Orientering*), og vedtaket som virkelig skapte brudulje:

«Så lenge Israel fortsetter sin aggressive, ekspansjonistiske og rasistiske politikk, må vi slå fast følgende: 1. SUF støtter palestinaflyktningenes og de undertrykte araberes kamp for å få tilbake sitt hjemland. 2. Staten Israel i sin nåværende form som brohode for imperialisme må opphøre å eksistere. 3. Den nåværende befolkning i Israel må garanteres sin rett til å bo i Midt-Østen.»²⁶

Dette skapte voldsom røre. Redaksjonsrådet i *Orientering*, som besto av Gustavsen, Ola Bonnevie, Sigurd

Evensmo og Knut Løfsnes, samt redaktørene Kjell Cordt- sen og Kjell Gjøstein Resi, kom sammen, brøt prinsipper, og bidro på en nokså uelegant måte til at bråket mellom SUF og SF eskalerte de neste par årene. Sammen skrev de en kontroversiell leder, den eneste usignerte lederen i *Oriente- rings* historie, der de tok skarp avstand fra SUFs Midtøsten- vedtak. En samlet partiledelse sto tilsynelatende bak leder- artikkelen, som blant annet inneholdt ordene: «Dagspres- sen har i noe uvederheftige ordelag, men like fullt beretti- get, reagert kraftig på SUF-landsmøtets resolusjon om kri- sen i Midt-Østen.» Videre: «Vedtaket [...] er dypt skuffen- de.»²⁷

Krigen var i gang.

SUFs sentralstyre svarte umiddelbart. I et langt motsvar i neste nummer av *Orientering* leverte de en pasjonert og, sett med dagens øyne, ganske interessant og innsiktsfull analyse av staten Israel og den palestinske befolkningen. Konklu- sjonen lød: «Nå er det snart på tide å slutte å snakke om Israels rett, – nå må vi begynne å snakke om arabernes rett!»²⁸

Ifølge Gustavsen var ikke partiledelsen og redaksjonsrå- det så samlet om den usignerte lederen som det SUF-ledel- sen antok.²⁹ Men overreaksjonen kom som et resultat av at de eldre SF-erne virkelig fryktet suffernes dogmatiske omfavnelser av marxismen-leninismen. På denne tiden – i slutten av 1967 – var SUF begynt å leve sitt eget liv, på siden av moderpartiet, og Øgrims linje var i ferd med å vinne opp- slutning.³⁰ Midtøsten-vedtaket var radikalt, tiden tatt i be- traktning, og viste at sufferne ikke var redde for å handle i dyp opposisjon til offisielle standpunkter og sannheter. Israel-spørsmålet var spesielt følsomt: Kun 20 år var gått siden den jødiske staten ble proklamert, og for mange på venstresiden var utviklingen i Israel politisk interessant.

Kibbutz-sosialismen inspirerte ikke bare høyresosialdemokrater som Haakon Lie, men også SF-ere som Torild Skard, noe som kom til uttrykk i en lengre artikkel i *Orientering* i mai 1967.³¹ SF og *Orientering* gikk riktig nok langt i sin fordømmelse av Israels rolle i seksdagerskrigen i juni 1967, men i SFs ledelse var sympatien med Israel, «den nye staten som var Europas vonde samvittighet over jødeutryddelsen»,³² rimelig rotfestet.

SUF var i ferd med å bli en kjent politisk størrelse også utenfor de radikale miljøene. Tron Øgrim var rastløs optimist og mente at SUF nå var å regne med i den politiske offentligheten. I et innlegg i NKPs avis *Friheten* tok Øgrim, med en viss retorisk snert og velegnede Mao-sitater, et oppgjør med hetsen mot organisasjonen i mediene i takt med radikaliseringsen av SUF.³³ Bruduljen etter Midtøsten-resolusjonen bidro ifølge Øgrim til å avsløre borgerskapet, og slik «sveise medlemmene sammen».³⁴

Bryn-Hellerud-lagets linje vant mer og mer oppslutning utover på nyåret 1968. SUFs leder Sigurd Allern, som vant ledervet i 1967 med én stemmes overvekt mot Øgrims kandidat Einar Knudsen, var ennå en moderat anlagt pasifist og fredsaktivist.³⁵ Som medlem av Rød front-styret i Det Norske Studentersamfund reiste Allern sommeren 1968 rundt i Europa for å få tak i innledere og foredragsholdere til møtene. Han ville smake på tidsånden. Få bedre oversikt over de epokegjørende, nær-revolusjonære stemningene som spredte seg i flere europeiske land.

Allern kom tilbake, opprørt og oppildnet, blant annet av oppstanden i Paris i mai/juni, selve symbolet på det europeiske «68». Radikalisert av gatekamper, brutalt politi (Allern ble i Paris banket opp av opprørspolitiet CRS) og *campus*-okkupasjoner lot den lovende sosiologen seg lokke over på Øgrim-fløyens kinesiske banehalvdel og gikk inn for at hele

organisasjonen skulle studere «mlm». Det samme gikk andre lovende akademikere med mer sans for Sartre og Marcuse enn Mao Tsetung også inn for.³⁶ Det må ha vært vill jubel blant de selvoppnevnte kadrene fra Bryn-Hellerud, som allerede i 1967 krydret sitt medlemsblad «Bulletin» med slagord som «Leve revolusjonen. Leve den eneste riktige ideologi, marxismen-leninismen, Mao Tsetungs tanker» og «Vi høyakter Mao Tsetung som vår tids største marxist-leninist, og vi hjelper aldri imperialistene med å dolke folkets Kina».³⁷

SUFs kineserier og SF-ledelsens motangrep skapte betydelig splid innad i partiet. I 1968 var SF i store vansker. En av partigrunnleggerne, forfatteren Sigbjørn Hølmebakk, mente partiledelsen sviktet grovt i striden mellom generasjonene. «Vi trenger en partiledelse som kan skape større vennlighet, en større hengivenhet overfor hverandre og saken, en partiledelse som kan dempe den ofte litt fiktive kampen mellom høyre- og venstretendenser.»³⁸

Men Hølmebakk underdrev den reelle politiske motsetningen i partiet. Hans velmenende formaninger var et uttrykk for at mange av den eldre garde i SF ikke forsto hva som var i ferd med å skje med ungdomsorganisasjonen. For Øgrim-fløyen var uforsonlige. Det *var* to ideologier i SF og SUF. Selv om SF så klare begrensninger ved det liberale demokratiet og snakket om viktigheten av utenomparlamentarisk virksomhet, var partiet reformistisk og beredt til å ta opp kampen ad parlamentarisk vei. SUF forkastet derimot hele det liberale demokratiet og gikk inn for å omstyrte samfunnet og innføre proletariatets diktatur. To utganger var dermed mulige: At SUF-linja vant fram i SF, eller at SUF brøt ut.

På SUFs sommerleir i 1968, også den avholdt på Tromøya, var det vekkelsesstemning. Det ble vist film om Kinas

atombombe. «Da atomsoppen bredte seg fargesprakende på lerretet, ville den revolusjonerende begeistring ingen ende ta.»³⁹ Finn Gustavsen, Berge Furre og de andre SF-politikerne grøsset.⁴⁰ Tron Øgrim og andre triumferte fra talerstolen under bilder av Mao, Ho Chi Minh, Stalin, Lenin, Engels og Marx. Bryn-Hellerud-laget vant linjekampen i SUF og mente at bruddet med SF måtte komme, en forståelse de internt utviklet allerede i 1967, blant annet gjennom samtaler med svenske kommunister som Bo Gustafsson. SUFs femte landsmøte ble en ny triumf for Øgrim-fløyen, og fra nå av sto intense studier av «mlm» på dagsorden. Demokratisk sentralisme⁴¹ ble vedtatt som styringsprinsipp, og SUF innførte en egen eksklusjonsparagraf. Ny formann ble Sigmund Grønmo, som i dag er rektor ved Universitetet i Bergen.⁴²

Slik var situasjonen mot slutten av 1968. SF var i fritt fall. Etter Sovjets taktisk ukloke invasjon i Tsjekkoslovakia 21. august, mistet partiet en tredjedel av velgerne,⁴³ og den interne uroen holdt på å knekke hele SF-prosjektet. Vi kan spekulere på hva ledere som Gustavsen og Løfsnes tenkte om den frie fraksjonsretten i partiet på denne tiden, men Gustavsen jobbet iallfall iherdig for å hindre at SUFs «mlm»-linje skulle vinne fram i partiet. For SUF var i vekst: Medlemmer strømmet til samtidig som SF slet, både oppslutningsmessig og politisk. SUF var energisk med masse pågangsmot. SUF hadde tidsånden i ryggen, og det til tross for at ungdomspartiets nyvunne gammelkommunistiske organisasjonsmodell var i sterk opposisjon til den løse, halvanarkistiske «New Left»-bevegelsen som nærte en dyp mistenksomhet mot alle ideologier. Det geniale i denne tilsynelatende selvmotsigelsen var omfavnelsen av Mao Tsetung. «Dere unge er som den heftige sommervind, dere er i livets blomstringstid, dere er som solen ved åtte- og ni-tiden om morge-

nen. Vårt håp beror på dere,»⁴⁴ sa Mao, og blendet betydelige grupper blant ungdoms- og studentopprørerne. Pasifismen er passé! Verdens folk reiser seg med våpen i hånd! Støtt FNL! Demokratiet er en papirtiger! Den tidligere så forsiktig anlagte forfatteren Tor Obrestad «skjønte» hva som var i ferd med å skje, fordi «studentane har nemleg oppfatta noko sentralt. Dei har oppdaga at dei er i ferd med å bli innkapsla i eit system som avslører seg som eit trugsmål mot vår framtidige eksistens. [...] Dei demokratiske spelereglane fører folk bak lyset fordi dei gir skinn av at ein kan få politisk makt utan å få økonomisk makt. Derfor tyr studentane til utenomparlamentariske, det vil seie effektive reaksjonar», som han skrev i en kronikk i *Dagbladet*.⁴⁵

SUFs nye ledelse jobbet effektivt og nådeløst. De kvittet seg med bryssomme liberale elementer som for eksempel det tradisjonsrike Sosialistisk studentlag (med framtrede ungdomspolitikere og senere toneangivende samfunnsforskere som Helge Rønning, Lars Alldén og Tore Linné Eriksen). SUF forsøkte å kuppe SFs største fylkesparti, og fram mot SFs sjette landsmøte i februar 1969, var det snakk om to parallelle partiledelser. Gustavsen var redd. Gustavsen, som overfor rastløs SUF-ungdom i Groruddalen avviste at det fantes et ønske om revolusjon i den norske arbeiderklassen: «Se på den norske arbeider: hver søndag står han foran huset sitt og polerer bilen sin. Det er dette den norske arbeider er opptatt av, han er ikke interessert i noen revolusjon.»⁴⁶

Kampene hardnet til. Fram mot landsmøtet kom mange forskjellige konstellasjoner på banen med «løsninger» på problemet. Biologiprofessor Guttorm Gjessing, med blant annet antropologen Ottar Brox på laget, initierte en forsonlig politikk gjennom den såkalte «Gjessing-linja». Den gamle ringreven, som sammen med Hølmebakk og Maurseth først annonserte det nye partiet i 1961, mente at det å

støte fra seg ungdommen var som å «snekre på si eiga likkiste». ⁴⁷ Gjessing trodde på ungdommen i partiet, på ungdomsopprøret, og på mulighetene for en nyradikal bølge som følge av tidsåndens røde ferniss. Han fikk svar. Hølmebakk fikk bedre oversikt, og nå kritiserte han, sammen med Per Maurseth, sin gamle kumpan for å romantisere ungdommen. De påpekte det opplagte: SUF ønsket å skape et parti av gammelkommunistisk merke, et kaderparti med målsetting om å være fortroppen i omveltningen til proletariatets demokratiske diktatur i Norge.

Og et slikt parti ønsket ikke SF å være.

Begge sider gikk høyt på banen. Berge Furre ble leder for den høyst kontroversielle «SF-aksjon 1969». Aksjonen ansatte egne medarbeidere og rykket inn en stor annonse i Dagbladet der budskapet var at partiets velgere måtte melde seg inn i partiet for å forhindre at SUF skulle ødelegge hele SF. Aksjonen ble en «dundrende suksess», og i slutten av januar 1969, kun 14 dager før det avgjørende landsmøtet, avholdt aksjonen en av de største massemønstringer i partiets historie. ⁴⁸

Før landsmøtet laget Furre en punktliste som skisserte aksjonens alternativ foran striden. Det tredje punktet provoserte mest: «Den ungdom som ynskjer å arbeida for SFs politiske syn utanfor SUF [...] må få rimelige arbeidsvilkår.» Ledende krefter i SF ville altså lage en alternativ ungdomsorganisasjon til den allerede eksisterende.

Som Finn Gustavsen skriver i 1979: «Jeg nøyer meg med å si at en krig var erklært og besvart.» ⁴⁹

SUF så mørkerødt. SF-aksjonens arbeidsmetoder, samt den begynnende organiseringen av egne SFU-lag ⁵⁰ «gjorde kløfta til en avgrunn», som Pål Steigan skriver. ⁵¹

Landsmøtet ble avholdt i Ingeniørenes hus i Vika i Oslo den første helga i februar 1969. Ifølge dem som var der ble

det et voldsomt rabalder, med lureri, posisjonering, spissfin-digheter om talerett, taletid, stemmerekkefølge. Alle triks-ene i boka ble brukt. Hele fredagen gikk med «på å løse full-maktsproblemer», skriver Dag Seierstad, senere Nei til EU-ideolog og SV-rådgiver, den gang ung stjerne i SF.⁵² Lørda-gen ble preget av heftige politiske ordskifter. «Høyre» mot «venstre», «ung» mot «gammel». Ottar Brox holdt ett av de 140 innleggene. Han sto på Gjessing-linja, og så på SUF som et radikaliserende element i SF, og anklaget, ifølge Finn Gustavsen, partiledelsen for å gjennomføre «Moskva-prosesser» mot sufferne. «Vi risikerer at denne ikke særlig in-teressante gammelkommunismen til SUF brer seg, men det må møtes med en forbedring av SF og den ideologiske de-batten,»⁵³ mente Brox, og avslørte seg muligens som en bed-re ideolog enn politiker. SUF kjørte på mot høyrefløya og mente SF manglet en konkret analyse av det norske klasse-samfunnet.

Søndag var det avstemming. SUF var villig til å jenke seg på spørsmålet om proletarietets diktatur, men SUF ville gå ut om det ble opprettet alternative SFU-lag. SF-ledelsen sto på sitt og pekte blant annet på at det rådde fri fraksjonsrett i SF, noe som muliggjorde at SFU-grupper kunne dannes uten noe landsmøtevedtak i det hele tatt. Sufferne, med Si-gurd Allern og Sigmund Grønmo i spissen, forlangte pause og fraksjonsmøte. De stakk ut i restauranten, og stemningen i landsmøtesalen må ha vært elektrisk.

De kom omsider tilbake, og avstemningen gikk som plan-lagt. 131 stemte for ledelsens forslag, 77 mot. Delegat Arne Byhre fra Hønefoss erklærte på vegne av 37 representanter at de ville forlate landsmøtet for godt. Tor Barth fra Larvik erklærte på vegne av 26 «gjessinger» at de ville forlate salen sammen med de 37. Av dem som forlot landsmøtesalen, for-svant 40 for godt.⁵⁴

Sufferne smilte og hoiet i møtet med de ventende tv-kameraene: «Opp alle jordens bundne treller/opp I som sulten knuget har!» sang de mens de bega seg i retning Folketeaterbygningen og restaurant Stratos.

Den norske ml-bevegelsen var født. Splittelsen var et faktum. SUF ble SUF(m-l). Maoismen ble organisert. Senere opprettes Sosialistiske Arbeids- og studiegrupper (SASG), som senere skifter navn, form og innhold, og blir til Marxist-leninistiske grupper (MLG). Inn fra venstre kommer en Mao-fraksjon fra NKP, kalt MLF. «Tre organisasjoner – én bevegelse» er omkvedet, og nesten fire år etter bruddet, i jula 1972, stiftes Arbeidernes kommunistparti (marxist-leninistene).

2

SEIREN ER VÅR

SUF-erne kunne feire etter det store bruddet med sofaradikalerne, men det må understrekes: Det var ennå snakk om en subkultur som vakte begeistring blant spredte ungdomsgjenger i Groruddalen, celler i Grenlandsområdet, blant marginale grupper på enkelte landsgymnas og i den indre kjerne, den såkalte «Diamantgjengen». Den besto av Bryn-Helleruds dynamiske duo, Tron Øgrim og Pål Steigan, den tykkfalne og ikke alltid helt saklige Sverre «Stalin»Knutsen og den mer veltrente og intellektuelt sylskarpe Sigurd Allern, også kalt «AKPs Deng». Etter hvert kom psykologen og Palestina-aktivisten Finn Sjøe med i denne gruppa, men ml-bevegelsens indre kjerne besto av de samme kadrene gjennom hele 70-tallet. Diamanten hadde også et mer eller mindre skjult medlem: Kjell Skjærvø.

Sverre Knutsen har kalt gruppa for «Sannhetsministeriet», et begrep hentet fra George Orwells roman *1984*, som var et oppgjør med partier av den typen AKP(m-l) prøvde å kopiere. SUF tok opp i seg og høstet av tidsånden, ungdoms- og studentopprøret. Men de klarte å omforme de antiautoritære strømningene til full innordning i kaderpartiet, *Kominternpartiet*.

Hvordan kunne dette skje? Berge Furre resignerer i sitt standardverk om norsk historie i det 20. århundret.⁵⁵ Kanskje er det SF-eren Furre som gir opp like mye som histori-

keren, men det er åpenbart et paradoks at en pasifistisk-sosialistisk ungdomsorganisasjon forvandlet seg til en maoistisk-leninistisk kaderorganisasjon; en gammelkommunistisk *reaksjon* mot etterkrigsmodernitetens grunnleggende erkjennelse av demokratiets styrke og utjevne funksjon. Alt var blitt bedre materielt sett. Den norske arbeiderklassen hadde seiret. Det norske Arbeiderpartiet hadde omskapt klassesamfunnet Norge til et moderne, velsmurt og for en stor grad rettferdig samfunn der arbeiderunger fikk seg høyere utdanning og velstandsveksten var fenomenal. Det var ingen revolusjonær situasjon i Norge. Greit nok hadde arbeidernes parti justert sine grandiose, sosialistiske mål mer enn en smule, og riktig nok vaklet DNA i synet på Vietnam og lente seg litt for tungt på et stadig mer maktarrogant USA. Men det er et stykke fra å sette riktige og nødvendige spørsmålstegn ved sosialdemokratiets behandling av den kommunistiske og venstreradikale opposisjonen til å ønske at *denne opposisjonen* skulle styrte det borgerlige demokratiet og innføre proletariatets diktatur.

Hva var ungdomsopprøret? Først og fremst et kulturelt opprør om retten til å ha langt hår, kle seg i dongeribukser og høre på Beatles.⁵⁶ Et opprør mot autoritetene på alle samfunnets felter: På universitetet, i kultursfæren, i politikken, i miljøspørsmål og selvsagt et opprør mot et knugende patriarkat. «1968» var et opprør for mer frihet. Feministen og antropologen Jorun Solheim, datteren til Fossegripenredaktøren Torolv Solheim, var lenge lydige kader i ml-bevegelsen, og sier: «Det hører til en av historiens ubesvarte gåter hvordan dette i og for seg åpne, nysgjerrige, kritiske og antiautoritære ungdomsopprør i løpet av få år avfødte en av etterkrigstidens mest autoritære og lukkede politiske bevegelser – ml-bevegelsen.»⁵⁷

Var ml-bevegelsen en reaksjon mot ungdomsopprøret?

Nei.

Ml-bevegelsen *var et barn av sin tid*. De var rebeller i takt med tiden. Svært mange gikk inn i SUF og senere AKP fordi de ble grunnleggende provosert over USAs krig i Vietnam.⁵⁸ Men svært mange vietnamkrigsmotstandere holdt seg da vekk fra de norske kineserne, kan det innvendes, og det er riktig det. Men ml-bevegelsen ga en del tydelige svar i denne forvirrende tiden, svar som ungdom i sine formative år søker og lengter etter. Og den viste til noe annet, negasjonen. Kina og Albania. Og viktigst var prosjektet Formannen initierte i 1966, det blodige kunststykket som tilsynelatende var svaret på det aller største problemet i proletariatets diktatur, nemlig det grunnleggende prinsipp om at makt korrupperer, og at absolutt makt korrupperer absolutt. Maos kulturrevolusjon passet de mest opprørske elementene blant 68-erne. Det kontinuerlige opprøret var middelet for å hindre «revisjonisme» og borgerliggjøring av revolusjonen. Kineserne mente at det sosialistiske Sovjet hadde lidd den skjebnen. Partinomenklaturet var blitt en ny overklasse, og disse, med generalsekretæren i spissen, innførte en form for statskapitalisme som på kommunistisk sjargong betød kontrarevolusjon.

Kulturrevolusjonen var middelet som skulle forhindre at det samme skjedde i Kina. En ung svensk journaliststudent, og aktivist i SUFs svenske søsterorganisasjon KFML, beskrev det slik: «I alla socialistiska länder hade det uppstått en maktelit og samhället hade förstenats. Men i Kina satte man igång med en revolution uppifrån, där alla skulle ifrågasätta allting. Det var en fantastisk tanke, intet samhälle i världshistorien hade gjort något sådan.»⁵⁹

Den eiegode Knut Pedersen, Dag Solstads knugede gymnaslærer i Larvik som ikke klarte å la være å tre inn i Historia og la seg innrullere i Partiet, sa det rett ut i sin beretning

om den store politiske vekkelsen som hjemsøkte Norge på 1970-tallet: «Vi var barn av Kulturrevolusjonen i Kina, og forsøkte vel aldri å nekte for det. [...] For oss betydde det at kommunismen for første gang i vårt liv framsto som noe attraktivt, noe stort, noe som det var viktig å strekke seg etter, det blei det reelle alternativet i livet vårt.»⁶⁰

Uten Kulturrevolusjonen – ikke noen ml-bevegelse. At den nesten ti år lange unntakstilstanden i det kinesiske samfunnet *egentlig* var Maos skruppelløse strategi for å vinne maktkampen som herjet i KKP, spesielt mellom ham og Folkerepublikkens president, den pragmatisk anlagte Liu Shao-chi, er en annen historie.⁶¹

En annen faktor er like viktig: Den store polemikken. Som sagt snappet den unge Tron Øgrim opp den store polemikken mellom Mao-Kina og Krustsjov-Sovjet, en krangel, en feide, som nesten endte i full krig mellom de to sosialistiske mastodontene.⁶² Da kineserne ved feiringen av 90-årsdagen for Lenins fødsel offentliggjorde artikkelen «Lenge leve leninismen», ble den oppfattet som en direkte kritikk av Moskvas nye linje etter oppgjøret med Stalin og stalinismen i 1956. I 1963 ble det endelige bruddet mellom de to blokkene framprovosert av Kinas kommunistiske parti gjennom offentligjøringen av det såkalte «Forslag til generallinje for den internasjonale kommunistiske bevegelsen».

Året før hadde det kommet til åpen konfrontasjon mellom Sovjetunionen og Arbeidets parti i Albania (APA), under ledelse av den tidligere partisankrigreren Enver Hoxha. På det sovjetiske kommunistpartiets (SUKP(b)) 22. kongress i 1963 forkynte Nikita Krustsjov tesen om å erstatte betegnelsen «proletariatets parti» med «hele folkets parti». Dette ble fordømt av det strengt leninistiske APA som en «tvers igjennom anti-marxistisk tese».⁶³ Ifølge kom-

munistene i dette lille fjellandet utenfor europeisk allfarvei, var moderskipet såpass korrumpert at det kunne seile sin egen sjø. APA tok opp kontakten med det langt større KKP, og sammen var disse to partiene ledende i internasjonale som aldri ble noen internasjonale, til det var de nye herskerne i Den Forbudte By altfor nasjonale i sine prioriteringer.⁶⁴ Men SUF, som etter sitt sjette landsmøte i september 1969 la all tvil til side og tok navnet SUF(m-l), la seg tett opp til kineserne og albanerne og erklærte i sitt første program som selvstendig organisasjon at «KKP og APA står i dag i spissen for verdens marxist-leninistiske rørse, som SUF (m-l) er en del av. De utgjør levende eksempler for verdens folk på frihet fra en imperialistisk undertrykkelse og viser dem at erobringa av sosialismen er mulig». Sovjetunionen og SUKP(b) ble erklært som «sosialimperialister» («sosialister i ord, imperialister i handling») og lille NKP, stakkars, fikk påskriften «den moderne revisjonismens representanter i Norge».⁶⁵

Den norske ml-bevegelsens fundament var analysen om kontrarevolusjonen på SUKP(b)s 20. partikongress. Det var dette ene prinsipp som konstituerte hele verdensbildet flere tusen unge nordmenn navigerte etter fra midten av sekstitallet og fram mot våre dager. Med idéen om Krustsjovs avvisning av den klassiske marxismen-leninismen, bekjente de seg til en tradisjon der Josef Stalin *per se* var et forbilde. At Sovjet i 1969 på mange måter var et råttent og ufritt land som ingen av ungdomsopprørerne kunne identifisere seg med, kunne unnskyldes gjennom den falske slangen Krustsjov og resten av nomenklaturens handlinger. De hadde kastet Marx og Lenins lære på vannet og vedtatt at to uforenelige systemer kunne leve sammen, side om side, selv om denne idéen jo var et falsum all den tid begge blokkene drev sin imperialistiske politikk og underkuet verdens folk.

Sammen med Kamerat Enver i Tirana, tok kineserne et oppgjør med denne kontrarevolusjonen, og gjorde det mulig for mange å beholde troen på at det kommunistiske samfunnet var en høyst reell mulighet.

Uten denne analysen, uten «den store polemikken», ville ml-bevegelsen aldri blitt til. Få unge progressive i Norge ville blitt kommunister hvis fyrtårnet var det krustsjovbresjnevske USSR. Men der andre, deriblant flere i SF, avviste idéene utviklet av Lenin basert på Marx' analyse av kapitalismen, gravde de unge ml-erne fram det gamle tankegodset, ga det ny skrud, og tilpasset det et opprør som i bunn og grunn handlet om noe *helt annet*.

«Dere er ikke for unge, men for gamle,» het det fra den tyske emigranten og *Orienterings*-veteranen Max Strobl.⁶⁶

Men selv unge gammelkommunister kan fiske i urolig vann, for å omskrive litt. Og de fisket godt. Kjent er historiene om ml-ernes drepende effektive metoder for å overta forskjellige kamporganisasjoner og omskape dem til partibyggende «fronter». Allerede i 1967/68 var sufferne dypt inne i den kanskje aller mest tidstypiske protestorganisasjonen: *Den norske solidaritetskomité for Vietnam* (Solkom).

Vietnamkrigen var tidsåndens kjerne. Tredjeverdenismen, kampen mot atomvåpen og renessansen for det marxist-leninistiske tankegodset møttes i spørsmålet om den brutale krigen. «Kriget började vid rätt tid, på rätt plats och med rätta aktörer,» som den svenske historikeren Kim Salomon skriver.⁶⁷

Vietnamkrigen i Norge begynte i 1964, da en karrig forsamling på 75 sjeler demonstrerte mot USAs første bombeangrep mot Nord-Vietnam. Ifølge historikeren James Godbolt, markerte denne demonstrasjonen starten på den brede, norske motstanden mot Vietnamkrigen.⁶⁸ Fredsbevegelsen var pådriver og initiativtaker, men også deler av fag-

bevegelsen og andre radikale elementer kom raskt på banen. Det hele eskalerte gjennom en serie episoder som viste at kunstens subversive potensial i aller høyeste grad er til stede, gitt de omkringliggende betingelser. Den store helten i den gryende Vietnambevegelsen var den norsk-svenske avantgardisten Kjartan Slettemark. Hans bilde «Av rapport fra Vietnam: Barn overskylles av brennende napalm, deres hud brennes til svarte sår og de dør» ble utstilt utenfor Stortinget og satte sinnene i kok hos USA-vennlige Oslo-borgere.⁶⁹ Bildet ble ødelagt opptil flere ganger. Vietnamsaken hadde et konfliktpotensial utover det meste i det fredelige, konsensuspregete etterkrigs-Norge. Bildet ble av mange oppfattet som sterkt antiamerikansk. Den viktigste konsekvensen av debatten rundt bildet var at det rettet folks oppmerksomhet mot Vietnamkrigen, og på den måten fungerte som en bevisstgjører i forhold til Vietnam og krigsproblematikken. Desember 1965 ble Solkom stiftet, i starten som en humanistisk protestbevegelse med parolen «Fred i Vietnam».⁷⁰ Omlag et år etter stiftelsen forandret protesten karakter, og med suffere i spissen fikk Solkom et radikalt preg; fredsparolen ble erstattet med «Seier til FNL». I en gallup i august 1967 svarte hele 43 prosent at de ville at USA skulle trekke seg ut av Vietnam.⁷¹ Ikke dårlig i et land som kanskje var den lydigste eleven av alle i NATO-klassen. Ja, selv USA-partiet framfor noen, Arbeiderpartiet, var ridd av forsiktig antiamerikanisme mot slutten av tiåret. På landsmøtet i 1967 vedtok partiet en resolusjon som støttet FNLs kamp.

Ved Solkoms landsmøte høsten 1967 tok SUF kommandoen.⁷² Den markante sufferen Ingvar Skobba var hovedarkitekten bak overtakelsen. Komitéens medlemsblad fikk i 1968 navnet *FNL i Norge* og «nesten uten unntak ble alle de ledende aktivistene i Solkom, iherdige maoister».⁷³ Et av

resultatene av vridningen bort fra en bred og sammensatt politisk protest til en generell ml-orientering var en av komiteens paroler fra 1968: «NATO ut av Norge».

Solidariteten med det vietnamesiske folk handlet nå like mye om Norge. Denne vridningen medførte at Solkom ble ansett for å være et rent ungdomsfenomen. Men SUF jobbet godt. FNL-grupper vokste fram som paddehatter, ikke bare i Oslo, men også i andre deler av landet. For sufferne ble Solkom en sentral arena i arbeidet med å bygge SUF som en enhetlig organisasjon, og kuppet viste at planene for et uavhengig SUF nok var lagt lenge før bruddet med SF.

Solkom ble mer eller mindre en ren SUF-front. Det samme skjedde med den organiserte NATO-motstanden, som ble institusjonalisert i den såkalte *Kampanjen Norge ut av NATO* (Knuan), som ble stiftet i januar 1968. Knuan var også bredt anlagt i starten, godt rustet gjennom kontroversielle nei til NATO-vedtak i både AUF og Unge Venstre.⁷⁴ Flere AUF-ere og Unge Venstre-medlemmer ble aktive i Knuan, men ettersom arbeidet i kampanjen mer og mer ble preget av suffernes «spesielle arbeidsstil», trakk flere og flere seg gradvis ut utover i 1969. I september samme år klarte SUF(m-l) å få valgt et flertall av sine folk inn i ledelsen av lokallaget for Oslo og Akershus. Og resultatet? Kampanjen ble som solidaritetskomiteen et mer eller mindre rent ml-underbruk.⁷⁵

Kuppingen av «frontene» ble et kjennetegn for ml-bevegelsen utover på 70-tallet og ble, naturlig nok, en kilde til store interne motsetninger på venstrefløyen i norsk politikk.

Denne aktiviteten viste at sufferne var dyktige organisasjonsbyggere. Aktiviteten i Solkom og Knuan, samt andre aksjoner på universiteter, gymnasier og skoler, betydde særlig to ting: SUF var aktive og forfektet Maos tese om hand-

ling, handling, handling, og – kanskje viktigere – fikk flere bein å stå på for å nå målet om en landsomfattende bevegelse. Da maoistfraksjonen vant fram i SUF og så at et brudd var både ønskelig og uunngåelig, skjønnte man samtidig at man hadde den politiske infrastrukturen som skulle til. SUF-lag fantes over hele landet, og FNL-grupper dukket etter hvert opp på mange små nes. Så da SUF(m-l) ble proklamert, var nettet utbygd. Det var bare å oppruste cellene, høyne det politiske nivået, og gyve på i kampen.

Allerede ved bruddet klarte de driftige norsk-pekingserne å stable månedsavisen *Klassekampen* på beina. Det første nummeret, med Anders M. Andersen som redaktør, kom ut i et opplag på 3 500 og var trykket på en «enkel Solna offsetmaskin». ⁷⁶ På avisens forside het det: «Arbeidere og undertrykte i alle land, foren dere! Alle reaksjonære er papirtigre!»

Pål Steigan hevder ideen bak avisen kom til på den nå nedlagte samvirkelagskafeen på Hovin på Oslos østkant. Opprinnelsesmyten er godt foredlet blant sjefskadrene. Dette var høsten 1968 og målet var å stable KK på beina i forbindelse med landsmøtet i SF året etter. Steigan og Øgrim regna med at landsmøtet ville føre til splittelse «og tok sikte på å få en flygende start». ⁷⁷ Fra før hadde maoistene laget seks nummer av internbladet *Ungsosialisten*, trykt blader for Solkom og vært involvert i SF-opposisjonens organ *Tjen Folket*, hvor Andersen, den gang redaksjonssekretær i *Orientering*, hadde redaktøransvaret.

Klassekampen var i 1969 ikke særlig til avis. Det var et billig, *fanzine*-aktig produkt på alle måter. Alle involverte jobbet gratis, ingen var «fagmennesker», og målet med produktet var pur propagandaspredning. Avisa var sprekkerferdig av Mao-sitater. Men den første utgaven av *Klassekampen* var også jordnær og ikke så rent lite navlebeskuende. Et eksem-

pel på det finner vi under overskriften «STREIK, SUF-KUPP?» Her kunne avisen melde: «På en av ungdomsskolene i Kongsberg streika elevene for kravet om å få gå ut av skolegården i store friminutt. De nekta å forlate matsalen da det ringte inn til 4. time. Halvparten av elevene var med. Streika var ikke ledet, derfor blei den nokså fort oppløst. Men skoleledelsen plukka ut noen som de beskyldte for å stå bak, og forhørte dem i timesvis for å få dem til å innrømme at streika var organisert av SUF. Disse elevene blei til og med sperra inne på et mørkt kott i flere timer. En suffer på gymnaset blei anklaget for å være hovedmann og fikk nedsatt oppførselskarakter. Disse panikkartede straffetiltaka vakte misnøye blant elevene på begge ungdomsskolene og gymnaset. Stemninga på alle skolene er nå militant. Elevene vil ikke finne seg i vilkårlige avstraffelser eller urimelige påbud.»⁷⁸

Ingen sak for liten, eller for stor, for revolusjonen.

Denne lille kuriositeten skjuler flere trekk ved det unge SUF(m-l). For det første: Det er snakk om intet mindre enn betydningen av det kommunistiske partiet, fortroppen. «Streika var ikke ledet, derfor blei den nokså fort oppløst,» heter det i artikkelen. Innforstått: Kampen må ledes, samkjøres, av politisk framskredne kadre. For det andre: Fjendebildene. SUF blir overvåket, kartlagt, og for å stå imot presset fra fienden, må det indre samholdet styrkes.

Klassekampen var «utgitt av ei gruppe marxist-leninister» og kom ut en gang i måneden de fire første årene. Andersen fikk allerede i andre utgave Finn Aasheim som medredaktør, og nummeret etter dukket et annet kjent KK-navn opp på redaktørplass: Sigurd Allern. Avisen besto i de første årgangene av svært mye fagligrelatert stoff, der faglige kamper i arbeidslivet, og da særlig i industrien, sto i høysetet. Men det ble også flittig henvist til hendelser på universiteter

og skoler. Avisspråket var som hentet ut fra den kommunistiske ordboken, og honnørordet «kamerat» ble den vanlige tiltaleformen kadrene imellom. Og den fremste blant alle kamerater var Mao Tsetung: «Når ei avis er kommet vel i gang, må den skjøttes samvittighetsfullt og bra. Dette har leserne like stort ansvar for som redaksjonen. Det er svært viktig at leserne sender inn forslag og skriver korte brev og artikler, som viser hva de liker og hva de ikke liker. Dette er den eneste måten man kan sikre avisas framgang.»⁷⁹

Klassekampen ble en viktig tumleplass for de unge kadrene. Alle artiklene var usignerte og ga bud om at avisa var et kollektivt prosjekt med ett mål for øyet – å få bygd det kommunistiske Partiet. For SUF(m-l) var ikke dette Partiet. SUF(m-l) var en *partibyggende* organisasjon. Etter bruddet med Furre, Gustavsen og Knut Løfsnes⁸⁰ gikk Øgrim & co systematisk til verks i arbeidet med å forberede det nye kommunistiske partiet, et parti som skulle være fritt for revisjonistisk slagg og bidra til å gjenopplive den klassiske marxismen-leninismen, bygget på De Nye Innsikter av Formann Mao Tsetung. Vi har nevnt frontene Solkom og Knuan. Men den kanskje viktigste arenaen for den tidlige maoismen i Norge var Studentersamfundet (DNS) ved Universitetet i Oslo.⁸¹ Høsten 1969 tok sufferne makten i det ærverdige Samfundet gjennom å danke ut en koalisjon av grønn-blå-kristne studenter. Carl-Erik Schulz ble ny formann, og det nye styret gikk raskt i gang med å omkalfatre det tidligere så dannede, studentikose og akademisk oppdragende forumet til å bli en front i den gryende kampen mellom klassene i Norge. Rødfronterne inviterte svenske streikeledere som innledere, og på møtene ble det samlet inn penger til ulike streiker og politiske formål. En av suffernes favorittmotstandere var selveste Jan P. Syse, juristen og Høyre-politikeren som av alle ting var leder i byggeko-

miteen for blindernstudentenes nye hus, Chateau Neuf på Majorstua.⁸² Den senere forsvarspolitikerer i AKP, Per Gunnar Gabrielsen, erklærte at ml-erne ville ta rotta på Syse. Den gammelvestkantske og ikke så rent lite arrogante Syse repliserte: «Jeg skjønner ikke hva herr Gabrielsen mener med at han skal ta min rotte?»⁸³

Rød Front, som var valgnavnet til ml-ernes studentorganisasjon Faglig Studentfront (FSF),⁸⁴ holdt stand i DNS fram til langt utpå 1980-tallet. Retningslinjene for ml-ernes taktikk i forhold til arbeidet i DNS ble fastslått på en løpeseddel i forbindelse med valget i 1969: «Vi vil bruke DNS til aktiv støtte for studentenes og arbeiderklassens kamp. Sjølsagt kan DNS aldri innta noen ledende rolle i det revolusjonære arbeidet. Men DNS kan tjene som et redskap til i ord og handling å sette studentenes kamp inn i et større perspektiv: Arbeiderklassens kamp mot kapitaldiktaturet.»⁸⁵

I Samfundet regjerte de: Tron Øgrim, Sigurd Allern, Pål Steigan⁸⁶ og Sverre Knutsen.⁸⁷ Tidligere SV-leder Erik Solheim var en av ml-ernes hovedopponenter i DNS på 1970-tallet. I sin bok *Nærmere* beskriver han rødfronteriet som «høymesser». Om Øgrim, kalt «ypperstepresten», skriver Solheim: «Ingen behersket 'Sjattå' som Tron Øgrim. Morssom, men alltid på andres bekostning. Brutal mot alle avvik. Trampeklapping og buing nådde alltid klimaks når Tron Øgrim hadde talt. Bare VIF-klanen overgår Studentersamfundets ml-ere som supportere.»⁸⁸

Mange har pekt på den økte rekrutteringen til høyere utdanning som en viktig årsak til ml-bevegelsens styrke, ikke bare ved Universitetet i Oslo, men også i Bergen, Trondheim og det senere Universitetet i Tromsø.⁸⁹ I 1960 var det om lag 8 000 studenter i Norge. Ti år senere var tallet bortimot 30 000. Økningen førte til at flere av arbeiderklassens sønner og døtre fikk tilgang til kritisk kunnskap, samt *tid* til

å drive med politikk. Det lar seg ikke tallfeste om flere «arbeider- og småbrukerstudenter» gikk over til maoismen enn middelklassens håpefulle, men det er en rimelig hypotese at klasseoverskridelsen i det akademiske feltet var en viktig faktor i radikaliseringen av studentmassen.⁹⁰ Og ml-ernes ikke-akademiske, «barske» sjargong og væremåte, virket nok avskrekkende på en del bondestudenter som verken var vant til språket eller omgangsformen ved universitetet. Den lakoniske sørlendingen Halvard C. Hanssen, kjent fra Dagbladets spalter gjennom flere år, har sagt at han ennå er takknemlig for at han ikke havnet i nærheten av det han kaller politiske sekter i studietida. «Det er fort gjort når du er ung og ensom, og stort mer ensom enn i vrimmelen på Blindern er det vanskelig å bli.»⁹¹

Ml-erne lå ikke på latsiden. SUF(m-l) var action. I tillegg til universitetspolitikk,⁹² gymnaspolitikk, vietnampolitikk, nei til Nato-politikk, oppbygging av egen avis og masseaksjoner mot Johnny Waynes dypt reaksjonære *Green Berets*-film⁹³, dro organisasjonen mot slutten av 1969 i gang det mest omfattende streikearbeidet i nyere tid i Norge. All denne aktiviteten, denne rastløsheten, denne *energien*, virket mobiliserende. Det var i SUF det skjedde. Folk jobbet utrettelig, levde av sparsommelige studielån og ofret seg for *saka*. Individualisme var en borgerlig skavank som man burde riste av seg. SUF(m-l) var godt i gang med kaderifiseringen av medlemmene, men det byråkratiske aspektet ved enhver kommunistisk organisasjon eller parti hadde ennå ikke satt seg. Mange av dem som syntes suffetiden var inspirerende og *gøy*, ramlet av lasset da ml-bevegelsen for alvor skifta ham fra å være en slags 60-tallsbevegelse til en krigskommunistisk 70-tallsbevegelse. SUF(m-l) var en bevegelse med stor oppdrift – seieren var deres! Fjellene kunne flyttes! SUF oppfordret til valgboikott i 1969 og erklærte bram-

fritt at det parlamentariske systemet var en gedigen bløff satt i scene av monopolborgerskapet og et klasseforræderisk sosialdemokrati. Og de forlatte i SF var de verste svikerne av alle, siden «valgets tryllespeil avslører opportunistenes sanne ansikt».⁹⁴ Da partiets valglister forelå våren 1969, var *Klassekampen* i det hoverende hjørnet:

«Tore Linné Eriksen [SFs toppkandidat i Oslo] er en rein politisk lettveker tross all ytre fysiske fylde. Politisk har han vinglet fra side til side. SF håper han skal ha 'kjendis'-appell til velgere med akademisk bakgrunn. Mindre sannsynlig er det vel at klassebevisste arbeidere går på limpinnen. Onde tunger påstår at høyrefløyen valgte Eriksen i deserasjon.

I Nordland stiller den politiske analfabeten Roald Schultz. Til kommunevalget i 1967 stilte Schultz på et program der viktigste post var flere rundkjøringer i Rana sentrum! Om Eriksen og Schultz kommer til, vil de nødvendigvis avsløre SF for arbeiderne, og derfor sjøl hjelpe til med å begrave SF.»⁹⁵

SF lå tilbake med brukket rygg etter at sufferne vendte partiet ryggen. I løpet av 1968-69 mistet partiet over 600 medlemmer, og verken Linné Eriksen, Schultz eller andre fikk sete på Løvebakken.⁹⁶ Nesten alle av partiets tapte stemmer gikk til Arbeiderpartiet – SUF hadde bidratt med sitt til at sosialdemokratene for første gang i historien erobret mer enn en million stemmer.

Men i 1970 kom en ny sak på agendaen som ga nytt liv til Sosialistisk Folkeparti. EEC-kampen skulle bli den dominerende saken i norsk politikk i hele tre år framover, og for ml-erne ble utfallet enda et tegn på at «seiren vet vi at vi får».